

« DE GOEDEN ZULLEN GEMARTELD WORDEN »

Onze-Lieve-Vrouw van Fatima, 13 juli 1917

IN SYRIË

DE Nederlandse jezuïet pater Frans van der Lugt, die resoluut weigerde om het klooster in de Syrische stad Homs te verlaten waar hij leefde en werkte, werd op 7 april 2014 ontvoerd, afgeranseld en vervolgens gedood met twee kogels in het hoofd. Deze 75-jarige geestelijke predikte de dialoog tussen moslims en christenen... In januari had hij een dramatische oproep gedaan opdat de internationale gemeenschap de grote Syrische stad, die zwaar getroffen was door hongersnood, ter hulp zou komen.

« *Ik heb geweend toen ik vernam dat er christenen gekruisigd zijn* », vertrouwde paus Franciscus

de gelovigen toe tijdens zijn homilie van 2 mei 2014 in *Santa Marta*. « *Ook vandaag* [vandaag meer dan ooit, Heilige Vader!] *zijn er mensen die doden en vervolgen in de naam van God. Maar ook vandaag nog zijn er velen die, zoals de apostelen, waardig bevonden worden om vernederingen te ondergaan voor de naam van Jezus.* »

De paus becommentarieerde de passage uit de *Handelingen* waarin de apostelen voor het Sanhedrin verschijnen en geïdeld worden (5, 40).

In een getuigenis voor de micro van Radio Vaticaan, op Goede Vrijdag jl., gaf zuster Raghida, voormalige directrice van de school van het Grieks-

Christelijke vluchtelingen uit Maaloula, de zwaarbeproefde Syrische martelarenstad, bidden samen met geloofsgenoten in de Melkitisch-katholieke kathedraal van de Dormitio van Maria in Damascus. De terreur van islamitische extremisten verdrijft elke maand meer christenen uit het Midden-Oosten, dat ooit de bakermat van onze godsdienst was.

katholieke patriarchaat in Damascus, een huivering-wekkend relaas van de gruwelen bedreven tegen de christenen van Maaloula. Deze stad is al lange tijd het toneel van een felle strijd tussen de regeringstroepen van president Assad en de jihadisten [zie ook KCR nr. 67, januari-februari 2014, p. 2]. Maaloula, « voor de helft in puin », is het symbool van het martelaarschap van de christenen in Syrië.

Zuster Raghida verblijft vandaag in Frankrijk, maar haar moeder en haar zes broers en zussen wonen nog altijd ginder, waar hun leven dagelijks bedreigd wordt :

« In de dorpen op het platteland die bezet zijn door de gewapende bendes stellen de jihadisten en de moslimextremisten de christenen voor de keuze : ofwel de shahada (de islamitische geloofsbelijdenis), ofwel de dood. Soms vragen zij losgeld. Wie zijn geloof niet afzweert, ondergaat het martelaarschap, en vaak een extreem onmenselijk martelaarschap, van een gewelddadigheid waarvoor geen woorden bestaan. In Maaloula bv. hebben zij twee jonge christenen gekruisigd die weigerden de shahada uit te spreken. Zij zegden hen : Willen jullie misschien sterven zoals jullie meester in wie jullie geloven ? Jullie hebben de keuze : spreek de shahada uit of anders kruisigen wij jullie !

« En zij hebben hen gekruisigd. Eén van de twee werd aan het kruis gehangen vóór de ogen van zijn vader, die ze daarna ook gedood hebben.

DE « DEMOCRATISCHE » OPPOSITIE

Verschillende kranten meldden dat de *Syrische Nationale Coalitie*, de « gematigde » oppositie – het troetelkind van Obama, Hollande en Barroso – op 9 juli jl. in reactie op de haast unanieme herverkiezing van Bashar al-Assad tot president ook zelf een « president » aangeduid heeft : een zekere Hadi al-Bahra, 55 jaar oud.

De karige details die de media over Bahra geven, zijn wel betekenisvol. De « verkiezing » vond plaats in een badplaats aan de Zwarte Zee, vlakbij Istanboel (en ver van het oorlogsgeweld). Bahra kreeg zijn opleiding tot ingenieur in de VS. Hij is een zakenman die in Saoedi-Arabië woont, waar hij trouwens het grootste deel van zijn leven doorgebracht heeft. Kan nog duidelijker geïllustreerd worden dat deze man simpelweg een marionet is van Turkije, de VS en de Saoedi's, die – samen met Qatar – de felste vijanden van Assad zijn ?

Deze Syrische oppositie, die bovendien onderling verdeeld is, stelt niets voor. De leden ervan vertegenwoordigen alleen zichzelf. Maar zij vormen wel het perfecte alibi voor de plannen van een bizarre Amerikaans-islamitische alliantie... waaraan Europa domweg zijn karretje vastgeklonken heeft.

« In Abra, in de industriezone aan de rand van Damascus, zijn ze binnengedrongen en begonnen ze mannen, vrouwen en kinderen af te maken. Na de moordpartij namen ze de afgehakte hoofden om er voetbal mee te spelen... Ze haalden ongeborn baby's uit de buik van hun moeder en hingen ze aan de bomen met de navelstrengen...

« Toch zijn de hoop en het leven sterker dan de dood. Sinds de stad terug in handen is van het leger, is de rust teruggekeerd. Er worden requiem-missen opgedragen en men bidt intens en zonder ophouden. »

Hoe leefden de christenen dan vóór de oorlog ?

« Christenen en moslims leefden tezamen. Ze aanvaardden elkaar wederzijds. Spijtig genoeg hebben de gebeurtenissen alles veranderd. In het begin waren de christenen beschermd en ook vandaag nog zijn ze dat door de neutrale minderheden. Maar wij leven in angst en zelfs onder terreur. Vroeger hadden wij een beter leven. Syrië is het enige land waar de christenen hun geloof konden pratikeren. Er bestond veiligheid zoals in geen enkel ander buurland. De Kerken hielpen elkaar...

« Jammer genoeg bestaat dat niet meer. Twee derden van de christenen zijn vertrokken. Na de bedreigingen en de moorden in Maaloula zeggen de christenen onder elkaar : Volgende keer is het onze beurt, we moeten onze kinderen redden. Ondanks de oproepen van de patriarchen en de paus om ter plaatse te blijven, zijn de achterblijvers enkel degenen die geen middelen om te vluchten hebben, aan wie een visum geweigerd wordt.

« Ik doe een oproep tot de hoofdrolspelers, vooral de Fransen, want Frankrijk heeft nog altijd een grote invloed op de andere naties. »

Helaas ! Frankrijk was het eerste land om in november 2012 de *Syrische Nationale Coalitie* te erkennen « als enige wettige vertegenwoordiger van het Syrische volk ». Eerste misdaad. Daarop voegden zevenhonderd Fransen de daad bij het woord : ze vertrokken naar Syrië om er te gaan vechten in de rangen van de jihadisten, de krijgers van de « heilige oorlog » ! In plaats van zijn fout in te zien ging François Hollande nog een stap verder : *« Tot hiertoe wijzigt het risico van deze nieuwe generatie terroristen het Franse standpunt niet. Wij zijn tegen het regime [van Assad] en voor een vrij en democratisch Syrië. Concreet is Parijs toeleverancier van de Golfstaten en Turkije, die zorgen voor het hoofdbestanddeel van de financiering en de bewa- pening van de gewapende groeperingen »* (La Croix, 4 juni). Tweede misdaad !

Walid al-Mouallem, de Syrische minister van Buitenlandse Zaken, verklaarde daags na de presidentsverkiezingen : *« De Franse regering is onze voor- naamste vijand. Wanneer zij ophoudt de terroristen politiek, financieel en met wapens te steunen, en wanneer zij integendeel de Syrische legitimiteit zoals*

EEN VERGIFTIGD GESCHENK

« Denken jullie werkelijk, met alles wat er gebeurt in Irak, in Libië en in Syrië, dat wij uit zijn op jullie democratie ? »

Amjad, een handelaar in Syrië
Le Figaro, 4 juni 2014

uitgedrukt in deze stemming steunt, zullen de deuren opnieuw opengaan » (Le Figaro, 4 juni).

POETIN, VREDESTICHTER

Op diezelfde 4de juni van dit jaar zond de Franse televisiezender TF1 een interview uit met Vladimir Poetin. Aan de vragen van de journalisten kan men merken hoe goed de hersenspoeling van de media haar werk heeft gedaan...

« Meneer de president, de Syrische president Basjar el-Assad heeft zichzelf net een nieuwe herverkiezing zonder verrassingen cadeau gedaan. U hebt invloed op hem. Waarom vraagt u hem niet om een einde te maken aan de gruwelijkheden die zijn leger begaat en te stoppen met zijn volk zo te lijf te gaan ? »

Poetin : « Wist u dat alle partijen in het conflict gruwelijkheden begaan en al zeker de extremistische organisaties, die momenteel zeer talrijk zijn ? Op dit punt komen zij veeleer op de eerste plaats. Het zijn organisaties die rechtstreeks gelinkt zijn aan Al-Qaeda en ze zijn met velen. Niemand probeert dat nog te ontkennen. Het is een algemeen bekend feit. Wat ons het meest verontrust, is dat als wij met te veel onvoorzichtigheid optreden, Syrië een soort van tweede Afghanistan kan worden, een totaal oncontroleerbaar nest van terroristen. Het is trouwens voor de Europese staten ook een bedreiging, omdat de terroristen die nu in Syrië zitten op een dag naar andere landen zullen trekken, ook Europese landen. » [We hebben dat in België al mogen ervaren : de man die op 24 mei de dodelijke aanslag pleegde op het Joods Museum in Brussel was een teruggekeerde Syriëstrijder ! – nvdr].

« Wat wij niet begrijpen is waarom u, Vladimir Poetin, die Rusland wil moderniseren, verder gaat met het steunen en misschien zelfs bewapenen van iemand die zijn volk uitroeit en die zoals Macbeth bloed aan zijn handen heeft. Hoe komt dat ? En hoelang nog ? »

Poetin : « Ik zal u een korte en gemakkelijk te begrijpen verklaring geven. En ik denk dat het merendeel van de Franse kijkers en luisteraars mij zal begrijpen. Wat wij het meest van al vrezen, is het in stukken scheuren van Syrië naar het voorbeeld van wat in Soedan gebeurd is. Wij zijn bang dat de toestand zal beginnen te gelijken op wat wij vandaag in Irak zien. En wij vrezen ook dat Syrië een nieuw soort Afghanistan wordt. Daarom houden wij eraan om het wettelijk gezag in dit land te bewaren, om vervolgens

stap na stap, met de medewerking van het Syrische volk en onze Amerikaanse en Europese partners, na te denken over de manier waarop deze maatschappij kan hervormd worden, om haar te moderniseren en menselijker te maken. »

De taal van het gezond verstand. Maar wie luistert nog naar Poetin ? Hij is de vijand, de oorlogstoker, de imperialist. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken John Kerry verklaarde op 4 maart in Kiëv : « Het is duidelijk dat Rusland met alle mogelijke middelen een voorwendsel gezocht heeft om Oekraïne een beetje verder binnen te vallen. Het is onaanvaardbaar een land binnen te vallen en het vanuit de loop van een geweer te dicteren wat je probeert te realiseren. »

Het lijkt wel of we dromen ! In de loop van de afgelopen twintig jaar, sinds het einde van de USSR, hebben de Verenigde Staten volgende landen gebombardeerd of militair bezet : Servië, Irak, Pakistan, Afghanistan, Libië, Syrië, Soedan, Somalië, Jemen, Egypte. En elke keer om er chaos te installeren. En dan wil Washington Rusland en de wereld lessen in pacifisme geven ?

Poetin : « In 2003 hebben wij gezien, en heel de wereld samen met ons, hoe de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken – Colin Powell – op de Veiligheidsraad van de UNO met bewijzen zwaaide van massavernietigingswapens in Irak. Er werd een proefbuisje met een onbekende substantie getoond die misschien gewoon waspoeder was. Uiteindelijk zijn de Amerikaanse troepen Irak binnengevallen en hebben ze Saddam Hoessein doen ophangen. Vervolgens hebben we vernomen dat er geen massavernietigingswapens in Irak waren en dat ze er ook nooit geweest zijn. Er is dus een groot verschil tussen verklaringen afleggen en harde bewijzen kunnen voorleggen.

« Het land dat internationaal de meest agressieve en meest harde politiek voert, om zijn belangen te verdedigen zoals zijn leiders die opvatten, is de VS. En dat sinds vele jaren. Wij hebben nagenoeg geen militaire aanwezigheid in het buitenland, terwijl er overal op de planeet bases van het Amerikaanse leger zijn. En overal waar zij zijn, beslissen zij actief over het lot van andere volkeren, op duizenden kilometers van hun grenzen... »

IN LIBIË

Drie jaar na de interventie van de NAVO is Libië op alle domeinen een puinhoop.

« De christelijke bevolking bestaat hoofdzakelijk uit zwarten afkomstig uit de gebieden ten zuiden van de Sahara. Het merendeel van hen is werkloos in dit land van zes miljoen inwoners waar elke economische activiteit is stilgevallen sinds 2011. Het statuut van deze zwarten verschilt weinig van dat van slaven. In Tripoli bieden zich elke dag families aan bij het dispensarium dat in de kerk van de H. Franciscus overeind gehouden wordt door twee Dochters van

Liefde, een Spaanse en een Filippijnse. Deze christenen *“worden gedwongen om een losgeld te betalen, krijgen slaag of worden beschoten”*, zegt Mgr. Rézeau. Hun gezangen vrolijken niettemin de zondagsmis op. Na een al dan niet verlengd verblijf slagen sommigen er in om de buurlanden of Europa te bereiken. Anderen komen om in de Middellandse Zee na veel geld betaald te hebben voor een plaatsje op onbetrouwbare vaartuigen » (*La Croix*, 6 mei 2014).

In februari van dit jaar werden zeven jonge arbeiders dood teruggevonden op een strand in Cyrenaïca : *« Gewapende mannen hadden hen ontvoerd nadat ze gemerkt hadden dat er een kruis gegraveerd was op hun pols, en vervolgens hebben ze hen vermoord. »*

IN NIGERIA

Op 10 september van vorig jaar vielen moslims om 3 uur in de ochtend het dorp Vwang Fwil aan. Ze vermoordden dertien christenen en verwonden er vele anderen. Onder de doden waren : Danjuma Gyang Tsok (familiehoofd) ; Perewat (9 jaar), Blessing (5 jaar) en Patience (3 jaar) Polohlis ; Paulina Pam (13 jaar) ; Maimuna, Kale, Hadiza (10 jaar) en Aisha (3 jaar) Garba.

Een week later, midden in de nacht, werden drie christenen door moslims gedood en acht anderen verwond in het dorp Ungwan Rana Bitaro (provincie Jaba). De namen van de drie martelaars zijn Monday Hassan, zijn dertienjarige dochter Godiya en zijn 35-jarige neef Istifanus Daniel. De vijftien aanvallers lieten hen eerst buitenkomen, schoten dan op hen en maakten hen tenslotte af met machetes.

Op 4 november viel een groep van tweehonderd islamisten van Boko Haram de stad Damaturu aan. Hun eerste doelwit waren de politiecommissariaten, de legerkazernes en de banken. Daarna begingen ze een massamoord in de christelijke wijk : in New Jerusalem, waar vijftienduizend christenen wonen, werden 130 personen gedood en tien kerken verwoest. De aanvallers, aangevuld met moslims uit de stad, gingen eerst na van welke godsdienst hun slachtoffers waren door hen onder dwang koranverzen te laten opzeggen.

Op Kerstdag 2013 eisten terroristen van Boko Haram bomaanslagen op tegen de christelijke kerken van Madalla, Jos, Gadaka en Damaturu. De bloedigste aanslag was die van Madalla, waar een bomauto tot ontploffing werd gebracht op het ogenblik dat de gelovigen de kerk van de H. Teresia verlieten na het bijwonen van de mis. Veertig mensen stierven als martelaar, 73 anderen liepen verwondingen op. De verantwoordelijke voor de communicatie van de parochie, pater Joseph Akor, verklaarde : *« De gelovigen hebben alle reden om bang te zijn, maar ze zijn in hun geloof gesterkt door het bloed van de martelaren en zijn niet gestopt met naar de mis te gaan. »*

Mgr. John Olorunfemi Onaiyekan, de katholieke aartsbisschop van Abuja (op 60 km van Madalla)

verklaarde aan het agentschap *Fides* dat hij de islamitische verantwoordelijken van Nigeria gevraagd had om iets te doen, *« want zelfs als zij onderstrepen dat de leden van Boko Haram niet tot de waarachtige islam behoren, dan moeten ze toch erkennen dat het moslims zijn, goede of slechte, en dat zij het zijn, de leiders van het land, die het best in staat zijn om hen te identificeren. Daarom moeten zij iets doen. »*

IN DE CENTRAAL-AFRIKAANSE REPUBLIEK

Sinds president Bozizé begin 2013 werd afgezet door islamistische rebellen is het bijzonder onrustig in het voormalige rijk van keizer Bokassa en heerst er chaos. De spanning tussen moslims en christenen is om te snijden.

« Het is een echte vervolging », aldus pater Frédéric Tonfio. « De plunderingen, verkrachtingen en moorden hebben systematisch de christenen tot doelwit. De moslimwijken worden altijd gespaard » (*Paris Match*, 4 oktober 2013).

Duizenden christelijke vluchtelingen hebben hun dorpen verlaten om hun toevlucht te zoeken rondom de kathedraal van Sint-Antonius van Padua in de stad Bossangoa.

Op 28 mei 2014 voerden buitenlandse islamitische milities een aanval uit op de hoofdstad Bangui. Talrijke christenen verschoolen zich daarop in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima. Drie dagen later werden tussen de 17 en de 40 personen daar vermoord.

Een katholieke priester van 76 jaar, pater Paul-Emile Nzale, werd gedood toen hij een bezoek bracht aan families die zich in zijn parochie verschoolen hadden.

* * *

Al wat we hier beschrijven is de vervulling van het Derde Geheim van Fatima :

« Op dezelfde manier stierven de een na de ander bisschoppen, priesters, mannelijke en vrouwelijke religieuzen en verschillende leken, mannen en vrouwen van uiteenlopende rangen en standen.

« Onder de twee armen van het Kruis bevonden zich twee engelen, ieder met een kristallen kan in de hand. Daarin vingen zij het bloed van de martelaren op, waarmee zij de zielen besprenkelden die naderden tot God. »

Maar we weten dat de sleutel van de redding in handen is van de paus en van Rusland. Op dit ogenblik is het ordewoord in heel de wereld : **alles wat Russisch is misprijzen en bestrijden.** Daar zal echter een einde aan komen, want in mei 1936 zei Jezus tot zuster Lucia :

« HET ONBEVLEKT HART VAN MARIA ZAL RUSLAND REDDEN. HET IS AAN HAAR TOEGEWIJD. »

broeder Bruno van Jezus-Maria

HET SACRAMENT VAN HET HUWELIJK

IN dit artikel willen wij op een objectieve manier onderzoeken wat het huwelijk is en in welke zin het christelijk sacrament er iets aan toevoegt dat reëel en transcendent is. Het doel dat wij beogen is theologisch: wij willen het absolute verschil in het licht stellen dat bestaat tussen het natuurlijk huwelijk en het sacrament van het huwelijk, want dat zijn echt twee volkomen verschillende zaken. Maar wie weet dat nog? Alleen de katholieke Kerk.

EEN NATUURLIJKE INSTELLING

Het is onweerlegbaar dat van alle relaties tussen personen het huwelijk het meest volmaakt is, in die zin dat het normaal gesproken de totaliteit van het menselijk wezen engageert en dat het dit wezen, in de intieme en stabiele vereniging van lichaam en ziel met een ander en complementair wezen, een ontplooiing schenkt die het nooit in zijn eentje aan zichzelf zou kunnen geven.

Het is door zijn natuur te volgen dat de mens naar de huwelijksstaat geleid wordt, volgens een instinctieve kracht die een van de diepste en meest universele wetten van de geschapen orde lijkt te zijn. De aantrekking tussen de geslachten beheerst de levende wereld. Deze lichamelijke zoektocht streeft door zichzelf, geleid door het eigen instinct, naar een welbepaalde volheid, een seksuele vereniging die de voortplantingsdaad is. « *En God zag dat het goed was* » (Gn 1, 31).

Maar het seksueel instinct is niet alleen gericht op het in stand houden van de menselijke soort. Het is allereerst de uitdrukking van een geestelijke liefde, waarbij de intelligentie en de wil het lichaam controleren en beheersen. Het seksueel genot is in de spirituele liefde tussen een man en een vrouw een soort van harmonische verklanking van hun meest verheven gevoelens. Dit genot is de vreugde van een persoon die bemint en zich bemind weet, die genot verschaft aan het wezen dat van hem houdt en een gelijkaardig genot ontvangt. Kortom, het gaat om de vereniging van twee zielen waarvan de instinctieve beweging van het vlees het middel en de uiting is. Hoe beperkt en leugenachtig is in vergelijking daarmee het lichamenlijk genot dat losgekoppeld is van de ziel, dat ontdaan is van elke geestelijke dimensie!

In de menselijke liefde is het genot om zo te

JEZUS OP DE BRUILOFT VAN KANA.

Eén van de schitterende Byzantijnse mozaïeken uit de 14de eeuw in de kerk van Chora, Istanboel.

zeggen de lichamelijke verpakking van de vreugde van het hele wezen. Zo gaan liefde en genot normaal gesproken hand in hand. Ze volgen dezelfde weg, streven hetzelfde doel na: de totale vereniging van de lichamen die de uiting is van de volmaakte liefde. Man en vrouw hebben er zelfs geen behoefte aan te weten dat de daad die zij willen tegelijkertijd de voortplantingsdaad is.

Elke loskoppeling van liefde en seksualiteit komt dus voort uit een overdreven dualistische filosofie. Sommigen weiden uit over de liefde buiten de seksuele ervaring; anderen isoleren de seksualiteit als een louter dierlijk instinct... De liefde bedrijven, zoals de uitdrukking heel terecht luidt, betekent een kind verwekken. In dit feitelijk samenkomen van twee radicaal verschillende bedoelingen – de liefdesdaad die slechts een moment duurt en de geboorte van een kind dat er het mogelijk gevolg van is en dat tot een opdracht voor een heel leven leidt – wordt de wanverhouding duidelijk, en meten ook het risico van breuk, leugen, zonde.

Tussen de daad van lief te hebben en de daad van een kind op de wereld te zetten bestaat een breekbare band. In de gedachte en de wil van de mens kunnen beide echter gescheiden worden. Daarom moet de intellectuele en morele *loyauteit* van de geliefden op het voorplan treden en primeren. Omwille van de gevolgen, omwille van het kind dat in de liefde geconcipeerd kan worden, vereist het engagement van de man tegenover de vrouw een

loyauteit die haar waarborgt dat hij het kind van zijn seksuele daad zal erkennen. Maar ook de vrouw moet een engagement aangaan tegenover de man, namelijk dat het kind in haar schoot van hem is. Het verbond, het contract van een exclusieve en blijvende vereniging vindt daarin zijn diepste bestaansredenen.

Het is daarom dat de katholieke moralisten van de voortplanting het eerste doel van het huwelijk maken en van het wederzijds genot een tweede doel. Ze hebben volkomen gelijk, op voorwaarde dat ze niet de pretentie hebben de liefde te beschrijven zoals man en vrouw die in de praktijk ervaren, maar zich beperken tot het definiëren van de ultieme reden van het huwelijk en zijn essentiële vorm.

Wil dat zeggen dat de spontane beweging van het instinct een valstrik van de Natuur is, een net dat zich sluit om de geliefden die er zich onbezonnen door laten vangen? Ten gronde is zo'n lichtzinnige voorstelling van de echtelijke liefde vals, want de instincten die er het een na het ander door in beweging gebracht worden, komen overeen met de verschillende stappen van de waarachtige ontplooiing van een menselijk wezen. De seksuele liefde doet in de fysiologie en de psychologie van de vrouw het moederinstinct ontwaken, en het moederschap op zijn beurt zorgt voor de ontluiking van alles wat verborgen is in haar diepste wezen: verlangen naar stabiliteit, gave van het leven, totale toewijding. Verre van een verlies van zichzelf te zijn, leidt deze instinctieve weg de vrouw naar een overtreffende trap van *zijn* waarnaar haar natuur verlangt.

Het vaderschap, dat abstracter en uiterlijker is, volgt fysiologisch niet onmiddellijk op de seksuele bevrediging. Maar bij het zien van zijn kind wordt bij de man de beweging van zijn liefde als het ware verlengd en verrijkt met nieuwe nuances. Een geheel van diepe instincten wordt daardoor vrijgemaakt: de behoefte om te voeden, te leiden, te beschermen, te verdedigen. De man die, soms onverwacht, vader wordt, voelt zich bekleed met een nieuwe waardigheid, een gezag, een opdracht die beantwoorden aan zijn onbewuste verwachting. Hem komt het toe de levensgemeenschap die voortkomt uit de liefde rechtszekerheid te geven en in stand te houden. Vaderschap en moederschap zijn geen bijkomstige fenomenen in de marge van de liefde, maar de ultieme vervulling ervan.

HET VERSCHIL IN DE GESLACHTEN

De plaats van het huwelijk is de schoot van de vrouw. In eenzelfde beweging gaan de meest nobele liefde en het minst berekenende instinct in de richting van dat verlangde en beoogde doel. Spreken over de vereniging van de seksen is geen eufemisme, maar een vals taalgebruik dat een dekmantel is voor alle soorten misvattingen en wangedrag. De echtelijke gemeenschap is duidelijk georiënteerd: het is het binnendringen van de man in de vrouw, zo diep mogelijk, om daar zijn zaad uit te storten. Dat is de enig juiste omschrijving van de echtelijke vereniging, en al de rest is slechts woordenkramerij, illusie of leugen. Het einddoel van de liefde en het hoogtepunt van het genot zijn heel precies en onlosmakelijk

verbonden met het mogelijk beginpunt van het leven, met de mogelijke conceptie van een kind.

De anatomie en de fysiologie leggen de voorwaarden vast. Er is een complementariteit, een wederzijdse aanvulling van organen en functies. Het gaat om twee onafhankelijke systemen die niettemin strikt in overeenstemming zijn met elkaar, die in staat zijn tot synchronisatie en die perfect doelgericht zijn. Maar in de daad zelf is er asymmetrie: de man vervult de dominerende en actieve rol, de vrouw de passieve en onderworpen rol. Het bewijs daarvan is duidelijk genoeg, want de man bedrijft de liefde letterlijk op en in de vrouw. Op microscopische schaal zien we dit ook: de bewegingsloze eikel drijft passief in de richting van de uterus, terwijl de minuscule maar hyperactieve zaadcel haar achternasnel, overvalt, in haar binnendringt en haar bevrucht. Ik herinner daar niet aan uit een soort van belachelijke mannelijke vooringenomenheid, maar om het *verschil in de geslachten* te onderstrepen, op alle niveaus: dat verschil gaat over van de anatomie op de fysiologie, en van daaruit op de psychologie en dus ook op de moraal, de sociale ethiek en de religie.

Binnen het koppel heeft de man de beslissingsmacht. Hij kan die keren tégen de liefde. Zijn natuurlijk gezag kan de grenzen overschrijden en ontaarden in hatelijke tirannie, brutaliteit en geweld. Het komt de moraal en het recht toe de natuur van deze superioriteit te definiëren. Maar de vraag blijft: wie of wat kan de man binnen de wettige grenzen van zijn kracht en gezag houden?

De vrouw heeft als diepste natuur niet te weigeren of te controleren, maar alles te aanvaarden door zichzelf te geven. Een mooi gebaar, dat echter ook gevaarlijk is. Die volgzzaamheid en die overgave moeten ook hun wetten hebben, morele en burgerlijke. Want anders bestaat het gevaar dat de onleefbare situatie van de vrouw van het ene uiterste in het andere omslaat, van de meest degraderende slavernij in weigering en rebellie, en daar tussen in de dubbelzinnige relatie van de verleiding.

HET NATUURLIJK HUWELIJK VEREIST HET SACRAMENT VAN CHRISTUS

Wij moeten vaststellen dat de echtelijke relatie een gebrekkig karakter vertoont. Natuurlijk denken onze tijdgenoten daar anders over: zij vinden dat die relatie op en in zichzelf volstaat, dat de godsdienst of het sociale gezag er zich niet mee te moeien hebben; en het kind wordt meer en meer als een spelbreker beschouwd...

Om het huwelijk beter te beschermen en een duurzamer karakter te geven, moet het gebouwd worden op een ander en steviger fundament, een basis die het al te kwetsbare koppel en zijn arbitraire wil overstijgt. Het onevenwicht is te groot. Tussen de sterke en actieve man, die vrij is van alle consequenties, en de vrouw die tot passiviteit gedwongen is en die alléén opdraait voor de lasten van de bevalling, moet een evenwicht tot stand komen. Er moet een andere kracht, een andere wijsheid tussenbeide komen – **een andere liefde**, die de zwakke ondersteunt en de sterke over-

heerst, om de gelijkheid van de volmaakte geestelijke liefde tot stand te brengen.

In het derde hoofdstuk van het boek Genesis wordt het onevenwicht van het menselijk koppel verklaard door de erfzonde: « *Tot de vrouw zei God: Ik zal de lasten van uw zwangerschap zeer zwaar maken, in pijnen zult gij kinderen baren. Naar uw man zal uw begeerte uitgaan en hij zal over u heersen* » (Gn 3, 16). Ook het huwelijk heeft dus nood aan verlossing, de natuur ervan vereist een bovennatuurlijk fundament. Het heeft een gewijde ritus nodig, een *sacrament*, opdat het niet meer de ondergang van de man en de vrouw zou betekenen, maar een middel voor hun redding.

DE HUWELIJSRITUS

Het *Nieuwe Geloofsboek* (1976) formuleert een opmerking die volkomen tegengesteld is aan ons christelijk, katholiek geloof: « Het christelijk geloof en de Kerk kunnen niet anders dan erkennen dat het huwelijk uit zichzelf stabiel en stabiliserend is. Het heeft blijkbaar geen behoefte aan uiterlijke hulp of religieuze opwaardering waardoor het nieuwe krachten zou krijgen... » **Het tegendeel is waar!** Alle volkeren hebben in religieuze riten, heilige wetten en taboes gezocht naar uiterlijke hulp, opwaardering, bovennatuurlijke kracht om het huwelijk te redden van de zwakheid die het fataal uitholt. Zij hebben gezocht, maar niet gevonden.

Het bewijs? « Van alle burgerlijke of religieuze instellingen behoudt alleen de katholieke Kerk vandaag als basisbeginsel van de echtelijke verbintenis haar absolute onverbreekbaarheid. De enige voorwaarde is dat het huwelijk op een geldige manier gesloten is tussen gedoopten en dat het voltrokken werd » (*Le mariage indissoluble*, juni 1952). Als de Kerk als enige deze nochtans natuurlijke en fundamentele vereiste behouden heeft, dan betekent dit dat de huwelijkswet overal elders als verpletterend en ontoepasbaar ervaren werd, door het tekort schieten van de gewijde riten om de echtgenoten de noodzakelijke krachten te geven. Het christelijk huwelijk integendeel wordt door de Kerk beschouwd als sterk genoeg om die onverbreekbaarheid mogelijk en noodzakelijk te maken – wat zelfs niet het geval was in Israël in de tijd vóór Christus! Mozes had het de Ouden immers niet voorgeschreven « *wegens de hardheid van uw hart* » (Mt 19, 8).

Als de katholieke Kerk als enige alle vereisten van het huwelijk behoudt, dan is dat omdat zij vindt dat die vereisten voor echte christenen niet onoverkomelijk zijn. Zij beschouwt de sacramentele ritus als een bron van nieuwe en overvloedige energieën, en veel meer nog als het teken van een bovennatuurlijke realiteit die heel het echtelijk leven omvormt. Daarom heeft de Kerk altijd geweigerd haar heilige ritus te beschouwen als iets dat enkel *toegevoegd* wordt aan de natuurlijke vereniging die de echtgenoten afsluiten. De zegen van de priester heeft niets met het sacrament te maken! Het gemakkelijkste was nochtans te stellen dat het huwelijk een nieuwe waarde krijgt doordat een geestelijke er een bepaalde religieuze daad, een

gebed of een ritueel aan toevoegt. Dat is inderdaad de grootste gemene deler van alle andere godsdiensten, van alle schisma's (de oosterse orthodoxie) en alle ketterijen (protestantisme en modernisme).

De Kerk verzet zich tegen zo'n gemakkelijksoplossing. Ze wil absoluut dat het sacrament niets anders is dan *het contract dat bestaat uit de wil van de echtgenoten zich aan elkaar te geven*. De bedienaar van het sacrament? Niemand anders dan *de echtgenoten zelf*. « Wat het contract uitmaakt, is de wil van de contractanten. Door elkaar tot echtgenoot te willen en dat ten aanschouwe van de Kerk te verklaren, geven de toekomstige echtelieden elkaar het sacrament van het huwelijk » (pater Roguet, *Les sacrements*).

Als het contract geformuleerd en ondertekend zou worden vóór het sacrament, dan zou het louter menselijk en dus krakkemikkig zijn, op maat van de ellendige en zondige mens. Geen enkele *zegen* die daaraan wordt toegevoegd zou in staat zijn om zo'n contract om te vormen tot een exclusief en onverbreekelijk verbond. De formule die lange tijd als noodzakelijk werd beschouwd voor de geldigheid van het sacrament, het *EGO CONJUGO VOS* (« *Ik verbind jullie in de echt* ») dat de priester over bruid en bruidegom uitspreekt, is niet nodig en zelfs niet goed aangepast aan de strikte definitie van het huwelijk. Want het is niet de priester die huwt, het zijn bruid en bruidegom zelf die elkaar het sacrament toedienen. De H. Pius X bevestigt dat in zijn decreet *Ne Temere* van 2 augustus 1907, waarin hij de priester voorschrijft « *de instemming van de echtgenoten te vragen en te ontvangen* ».

DE MATERIE VAN HET SACRAMENTEEL HUWELIJK

Als we van de H. Thomas van Aquino het onderscheid tussen materie en vorm overnemen, dan is de materie van het huwelijk de schoot van de vrouw, of laten we zeggen haar lichaam, of beter nog: de levende vrouw die instemt en bereid is te ontvangen. Deze materie is dus openheid, verwelkoming, oproep. Zij is als zachte was in afwachting van een afdruk, vol verlangen naar een aanvulling van haar wezen waartoe zij zich geroepen voelt: de vruchtbaarheid. Die schoot, dat lichaam, die ziel die de belofte draagt van een toekomstig moederschap, wordt materie van het huwelijk vanaf het moment dat de vrouw vrij en in het publiek haar instemming uitdrukt ten aanzien van een welbepaalde man. Want van die vereniging verwacht zij haar geluk, haar persoonlijke ontplooiing.

Bovennatuurlijk gesproken is de materie van het huwelijk datzelfde *ja* van de vrouw, maar een *ja* dat het instinct en de vreugde van de natuur overstijgt, het *ja* van een persoon in wie de genade woont, die weet dat ze zal moeten lijden, maar voorvoelt dat net daarin haar roeping, haar heil en de mysterieuze weg van haar vervulling liggen, volgens het woord van Sint-Paulus: « *De vrouw zal gered worden door het moederschap, op voorwaarde dat zij nederig volhardt in het geloof, de naastenliefde en de heiligheid* » (1 Tim 2, 15).

Christelijk gesproken moet het jawoord van de vrouw dus vereenzelvigd worden met het *fiat* van de Maagd Maria met het oog op het Kruis. Het houdt de bereidheid in haar leven te offeren met Christus en voor Christus, die zij in haar echtgenoot ziet. Een christelijke vrouw vindt in het leven als gedoopte – mysterie van dood en verrijzenis, van offer en geestelijke vruchtbaarheid – de kracht om zichzelf te veranderen in een instemmende echtgenote, één en al gave, trouw en grenzeloze toewijding. Zij gehoorzaamt aan de Heer en volgens zijn woord: « *Wie zijn leven wil redden zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest omwille van Mij en het Evangelie zal het redden* » (Mc 8, 35).

Op dat niveau van christelijk leven lijkt de instemming van de bruid niet enkel op het *ja* van de Kerk aan Christus, het neemt er ook aan deel, het is er een vernieuwing van. De christelijke vrouw spreekt haar *ja* van liefde, vreugde en onbegrensde gave uit ter nagedachtenis aan en als hernieuwing van het *ja* van de Kerk. **Zij is in het sacrament van het huwelijk als de Kerk.**

DE VORM VAN HET SACRAMENTEEL HUWELIJK

Het actieve en bepalende element van het huwelijk is de mannelijke potentie, de viriele kracht; daarom kan een eunuch geen sacramenteel huwelijk afsluiten. Deze viriele kracht is in de eerste plaats die van het lichaam, maar tegelijkertijd ook die van heel de man. Zij impliceert het initiatief, de beslissing, de verantwoordelijkheid. Het kan echter niet gaan om alleen maar de brutaliteit van het instinct. Ook het bewuste en beredeneerde engagement om vrouw, kinderen en gemeenschappelijke toekomst in handen te nemen is noodzakelijk.

De natuurlijke onafhankelijkheid van de man brengt hem in de verleiding alle regels naast zich neer te leggen. Bovennatuurlijk gesproken moet het dus gaan om het *ja* van een wezen dat zeker is van zichzelf, een toekomstig gezinshoofd dat een groot project vol moeilijkheden op de sporen wil zetten. Hij besluit daar niet toe voor zichzelf alleen en in zijn voordeel; hij doet het om een gezin te stichten, een familie tot stand te brengen, leven te scheppen met de bedoeling dat het overvloedig zou zijn, zou slagen en God zou loven. Daarop zal hij zich volledig toewijden, en als hij er op een dag zijn leven moet voor offeren stemt hij daarin al bij voorbaat toe.

Hoe kan een man, in zijn passie, zijn onervarenheid en het optimisme van de jeugd, die bovennatuurlijke zin voor het leven, de naastenliefde en de onschendbare trouw hebben als hij geen christelijke vorming gekregen heeft, als hij niet reeds in zich de genade van het doopsel en het vormsel heeft? Daarom kan, een uitzondering niet te na gesproken, een echte en betrouwbare bruidegom alleen maar christelijk zijn.

Christelijk gesproken zijn de woorden « *Ik wil* » van de bruidegom verwant aan het « *Ecce venio* » dat Christus, volgens de Brief aan de Hebreeënen (10, 7), uitsprak tijdens zijn menswording: « *Vader, Ik kom om uw wil te volbrengen.* » Het was de

viering van zijn huwelijk met de mensheid, maar in het perspectief van het uur waarop Hij zou moeten lijden, van de kelk die Hij zou moeten drinken om zijn bruid eindelijk vrij te kopen en haar een schitterende en onuitputtelijke toekomst te schenken. Op dezelfde wijze formuleert de christelijke bruidegom zijn huwelijksbelofte in naam van Christus, met zijn hulp en zijn woorden indachtig: « *Er is geen grotere liefde dan zijn leven te geven voor wie men liefheeft.* »

Deze vaste wil, plechtig in het publiek bevestigd door de bruidegom in de huwelijksritus, is niet alleen *analoog* aan die van Christus, maar gaat verder. In het sacrament van het huwelijk, waarvan zij zelf de bedienaars zijn, stellen de echtgenoten hun christelijke deugd en de genade van hun doopsel in het werk. De bruidegom neemt actief deel aan de heiligheid van Christus. Het is in de naam van de Heer en **als een andere Christus** dat de christelijke bruidegom het mystieke huwelijk van zijn Heer met de Kerk op het Kruis hernieuwt.

EEN GROOT SACRAMENT

Het is echt te betreuren dat een zo groot sacrament, zoals de parels van het Evangelie, voor de zwijnen wordt geworpen, met de gevolgen die we allemaal kennen. Het huwelijk is een te mooie instelling en een te groot mysterie om het over te laten aan het initiatief en de willekeur van man en vrouw, aan hun lichamelijke illusies en passies.

De Kerk heeft in haar wetgeving de noodzakelijke voorwaarden voor de geldigheid van de verbintenis en de ritus vastgelegd. Zij had daartoe niet enkel het recht, maar ook de plicht. Want alle voorwaarden en vereisten die zij formuleert zijn even zoveel barrières én steunpunten waarmee Christus in zijn H. Geest man en vrouw ter hulp komt op het meest kritieke ogenblik van hun bestaan, om hen te helpen de juiste levensgezel te kiezen. Hun verbintenis kan dan het sacrament van hun redding worden, geen lichamelijke slavernij of een valstrik of de oorzaak van hun eeuwige verdoeming.

Daarom protesteer ik met klem tegen de huidige [*in 1977 al!*] capitulatie van de Kerk op dit domein, ingegeven door de cultus van de Mens. Vandaag de dag emancipeert zij de individuen van elke bevoogding door hun familie, de staat of wie dan ook, om hen van jongsaf aan een volledige vrijheid toe te kennen in de levensbelangrijke kwestie van hun huwelijk. Zij is bereid om gelijk welke liefde, gelijk welke verbintenis als geldig te erkennen. En als ze dan geconfronteerd wordt met de catastrofe, neemt ze dan opnieuw haar gezag in handen? Neen, ze laat alles schieten en tolereert de monsterlijke wetten van de staat: echtscheiding, contraceptie, abortus. Dat is geen demofilie, dat is demagogie, misprijzen en haat jegens het volk en teloorgang van de zielen. Mocht de Kerk zo vlug mogelijk haar mystiek en moreel onderricht terugvinden over de waardigheid en de grootsheid van het christelijk huwelijk!

abbé Georges de Nantes
juni 1977

BELGIË IN DE GROTE OORLOG

HELDHAFTIGE TEGENSTAND IN LUIK

Toen de Duitse troepen op 4 augustus 1914 de grens met België overschreden, was hun opdracht vast omlind : de uitschakeling van de vesting Luik, die door twaalf forten van staal en beton verdedigd werd. Pas als Luik gevallen was, kon de opmars van de kolossale rechtervleugel van het keizerlijk leger beginnen, dwars door België om zich vanuit het noorden op Parijs te storten.

Het belang van Luik was ook de Franse legerleiding bekend. Vóór het uitbreken van de oorlog « kwam generaal Joffre in het gezelschap van Pétain, die toen nog kolonel was, kijken hoe men de Belgen kon helpen in het geval van een invasie. Pétain zei toen : *“Er staat ons maar één ding te doen, en dat is de trein nemen en al onze soldaten massaal concentreren bij de grendel die Luik is, om te beletten dat de Duitse legers binnenstromen.”* Als Joffre naar hem geluisterd had, dan was de oorlog daar gewonnen » (abbé Georges de Nantes, voordrachtenreeks over de Grote Oorlog, deel 2 : *La Belgique invaincue*, 17 februari 1994).

BIJ het uitbreken van de oorlog bestond er in België nog altijd grote onenigheid over de te volgen strategie. Enerzijds was er koning Albert, die dezelfde klare militaire visie had als Pétain : de natuurlijke barrière van de Maas moest ten volle uitgebuit worden door heel het veldleger daar samen te trekken, ter ondersteuning van de forten. Anderzijds was er de generale staf onder leiding van generaal Selliers de Moranville, de voormalige commandant van de rijkswacht, die in feite een stroman van de ambitieuze Charles de Broqueville was en die zijn eigen ideeën had. Het plan van de vorst werd verworpen met het argument dat het onmogelijk was al die soldaten per spoor te vervoeren... Selliers wou alle troepen in het centrum van het land concentreren ; de garnizoenen in Luik en Namen moesten voor zichzelf zorgen ! Toen Albert op 3 augustus overeenkomstig de grondwet effectief opperbevelhebber werd en Selliers dus zijn ondergeschikte, was het te laat om het Maasfront te ontplooiën. De enige wijziging ten goede die de koning nog kon aanbrenge-
gen was het uitsturen van de derde legerdivisie naar Luik en de vierde naar Namen om er de vestingstroepen fors te versterken.

EEN BEKWAAM BEVELHEBBER

De fortengordels van Luik en Namen waren gebouwd om bij een mogelijke nieuwe Frans-Duitse oorlog de strijdende legers ten zuiden van de Maas-

vallei te houden, in de Ardennen, zodat de kern van het Belgisch grondgebied ongeschonden zou blijven. Dat het plan van de Duitse stafchef Von Schlieffen een doortocht ten *noorden* van de Maas voorzag, was voor iedereen een complete verrassing.

De Luikse en Naamse forten waren het werk van generaal Henri Alexis Brialmont, « de grootste militaire ingenieur van de 19de eeuw » (*The Times History of the War*). Hij had ze geconstrueerd tussen 1888 en 1892 op aandrigen van koning Leopold II. Toen ze voltooid waren, vormden ze het knapste voorbeeld van moderne vestingbouw in Europa : compacte, grotendeels in de grond verzonken massa's van staal en beton die in een cirkel rond elk van beide steden lagen.

Luik telde twaalf forten, zes op elke Maasoever. De grootste forten beschikten in hun geschutskoepels over in het totaal acht kanonnen, waaronder twee houwit-sers (krombaangeschut) van 21 cm. In de kazematten die uitkeken over de grachten rond de bolwerken stonden nog eens dertien mitrailleurs opgesteld.

Het grote nadeel was echter dat de forten tussen 1892 en 1914 niet gemoderniseerd waren. Het leger slorpte al geld genoeg op, oordeelden de politici... Het betonnen pantser van de forten was bestand tegen inslagen van 21 cm-geschut, maar niet tegen de zwaardere granaten waarover het Duitse leger volgens de militaire inlichtingendiensten ondertussen beschikte. Er was nog meer dat niet deugde : het

Op de eerste dag van de Duitse invasie legden de soldaten van Loncin tegenover hun commandant een plechtige eed af : *« Nooit zullen wij ons overgeven ! »* Op de binnenkoer van het fort herinnert een ongewoon maar aangrijpend gedenkteken aan de plek waarop deze eed werd afgelegd.

Generaal Gérard Leman (1851-1920).

schootsveld vóór de forten, dat in theorie vrij moest blijven van bebouwing, stond ondertussen vol huizen, schuren en boomgaarden, waardoor de vijand ongezien naderbij kon komen. De intervallen tussen de bolwerken (ze lagen gemiddeld 4 km van elkaar vandaan) waren niet voorzien van verdedigingswerken, zodat elk fort in feite een eiland was.

Koning Albert had gedaan gekregen dat een officier voor wie hij grote bewondering koesterde, generaal Gérard Leman, aangesteld werd tot bevelhebber van zowel de Luikse forten als de derde legerdivisie. De 63-jarige Leman was hoofd van de Militaire School en een autoriteit op het gebied van vestingbouw; als lesgever had hij Albert onder zijn studenten gehad.

De indruk van Leman over zijn troepen was verre van gunstig. Hij observeerde hen tijdens militaire oefeningen in het kamp van Leopoldsborg en stelde allerlei tekortkomingen vast: zwakke leiding door de officieren; gebrekkige opleiding van de soldaten; tekort aan efficiëntie van de artillerie door een slechte communicatie met de infanterie. Dat elke soldaat uit besparingsoverwegingen – er is echt niets nieuws onder de zon! – slechts 120 kogels per jaar mocht afvuren droeg natuurlijk niet bij tot vertrouwdschap met de wapens...

KOORTSACHTIGE VOORBEREIDINGEN

Op 27 juli, drie dagen na het ultimatum van Wenen aan Belgrado, trekt generaal Leman naar Brussel voor een gesprek met De Broqueville. Hij vraagt de toelating om de vesting in volledige staat

van paraatheid te brengen. Het antwoord is: ja, maar... Niets is geoorloofd dat kan worden geïnterpreteerd als een vijandig gebaar ten opzichte van het Duitse rijk! *Neutralité oblige...*

De generaal probeert er het beste van te maken. Bij zijn terugkeer geeft hij aan de Luikse staalindustrie de opdracht om zoveel mogelijk prikkeldraad te produceren. In de intervallen tussen de forten laat hij loopgraven spitten: voor België een totale nieuwigheid.

De afkondiging van de mobilisatie op 31 juli laat hem toe een versnelling hoger te schakelen. De toestromende troepen van de derde legerdivisie worden samen met ploegen mijnwerkers ingezet om alles neer te halen wat tot zeshonderd meter diep in de weg staat van de kanonnen in de forten. De laksheid van de voorbije decennia moet op dat kritieke moment uitgezweet worden. Er wordt echter dag en nacht gewerkt, met een energie die het tekort aan vakkundigheid compenseert. De spoorwegtunnels tussen Luik en de Duitse grens laat de commandant blokkeren door er met puin gevulde treinen te doen in ontsporen. Bomen worden omgehakt om zoveel mogelijk doorgangswegen te versperren.

Al die maatregelen verontrusten De Broqueville. Bij een bezoek aan Luik maakt hij de generaal duidelijk dat de verdedigingswerken de neutraliteit van ons land in gevaar brengen. Leman is niet onder de indruk: « *België zal mij op zijn knieën bedanken als de oorlog uitbreekt* », antwoordt hij, « *en als er geen oorlog komt dan mag u mijn generaalssterren afnemen!* »

De onbekwaamheid van stafchef Selliers de Moranville speelt de vestingcommandant tot vlak vóór de Duitse inval parten. Op 1 augustus krijgt hij het bevel één derde van zijn legerdivisie terug naar het binnenland te sturen! Wanhopig contacteert Leman de koning, die de order gelukkig ongedaan maakt. Twee dagen later eist Selliers dat de bruggen ten noorden van Luik intact blijven, « *voor mogelijke Belgische troepenbewegingen* ». Dat hij daarmee in de kaart speelt van het Duitse opperbevel, dat er net op uit is die bruggen ongeschonden te veroveren om er honderdduizenden militairen te laten over trekken, ontgaat de Belgische stafchef blijkbaar volkomen. Allicht is hij in de ban van de fameuze doctrine van het offensief, « *l'offensive à outrance* », die in navolging van Frankrijk ook onder onze generaals veel aanhangers telt. Spelen Selliers en zijn mentor De Broqueville echt met de gedachte het Belgisch leger een aanval op de kolossale Duitse troepenmacht te laten uitvoeren? Wat een waanzin! Opnieuw is het koning Albert die het verlossende tegenbevel geeft, waarop Leman de bruggen bij Visé en Argenteau laat opblazen.

Op 4 augustus schrijft de vorst een brief aan Leman, waarin hij zijn volledig vertrouwen in de vestingcommandant uitdrukt en meteen zijn stafchef de mond snoert:

« *Dierbare generaal,*

« *Ons grondgebied is geschonden; het is oorlog.*

Samen met uw divisie [héél de derde divisie !] draag ik u op tot het uiterste de stelling die u is toevertrouwd te verdedigen [en niet : aan te vallen !]. In de gigantische strijd die zich aankondigt bent u aan de eer, vermits u in de eerste rang vecht. De ogen van de wereld zijn op u gericht. Ik ken u, generaal ; met uw onwankelbare krachtdadigheid, uw troepen waarvan het moreel zo hoog is en uw besef dat wij een rechtvaardige zaak verdedigen, ben ik ervan overtuigd dat u zichzelf met roem zult overladen.

« Aanvaard de uitdrukking van mijn volledig vertrouwen en van mijn aanhankelijkheid.

« Albert.

De vroege mobilisatie van het Belgisch leger, één dag voor Duitsland, zal cruciaal blijken te zijn : de Duitsers hoopten een vesting te kunnen bestormen die enkel zou verdedigd worden door de 6000 manschappen van het garnizoen ; maar intussen was dat garnizoen versterkt door de 24.000 militairen van de derde legerdivisie !

Stafchef Von Moltke weet dat de vesting Luik snel moet uitgeschakeld worden alvorens de rechtervleugel van het Duitse leger de doortocht door België kan aanvatten. Operatie « *Handstreich* » (overrompeling) is in handen van het zgn. Maasleger onder leiding van generaal Otto von Emmich. Hij beschikt over 60.000 man en dient een onwrikbare kalender te volgen : uiterlijk op de 11de dag na de mobilisatie van het rijk, op 12 augustus dus, moeten de forten in Duitse handen zijn.

Het eerste doel van de vijand is het in handen krijgen van de Maasbrug bij Visé (Wezet). De *Oberste Heeresleitung* is ervan op de hoogte dat alleen het fort van Pontisse een bedreiging voor deze overgang kan vormen. Brialmont had indertijd gewaarschuwd voor het « gat van Visé » en gepleit voor een extra fort bij Lixhe, hoger op aan de Maas, om de corridor ten zuiden van de Nederlandse grens te dichten. De politiek wimpelde zijn plan af wegens te duur. « *Daar zal u nog tranen van bloed om wenen* », was de reactie van de vestingbouwer...

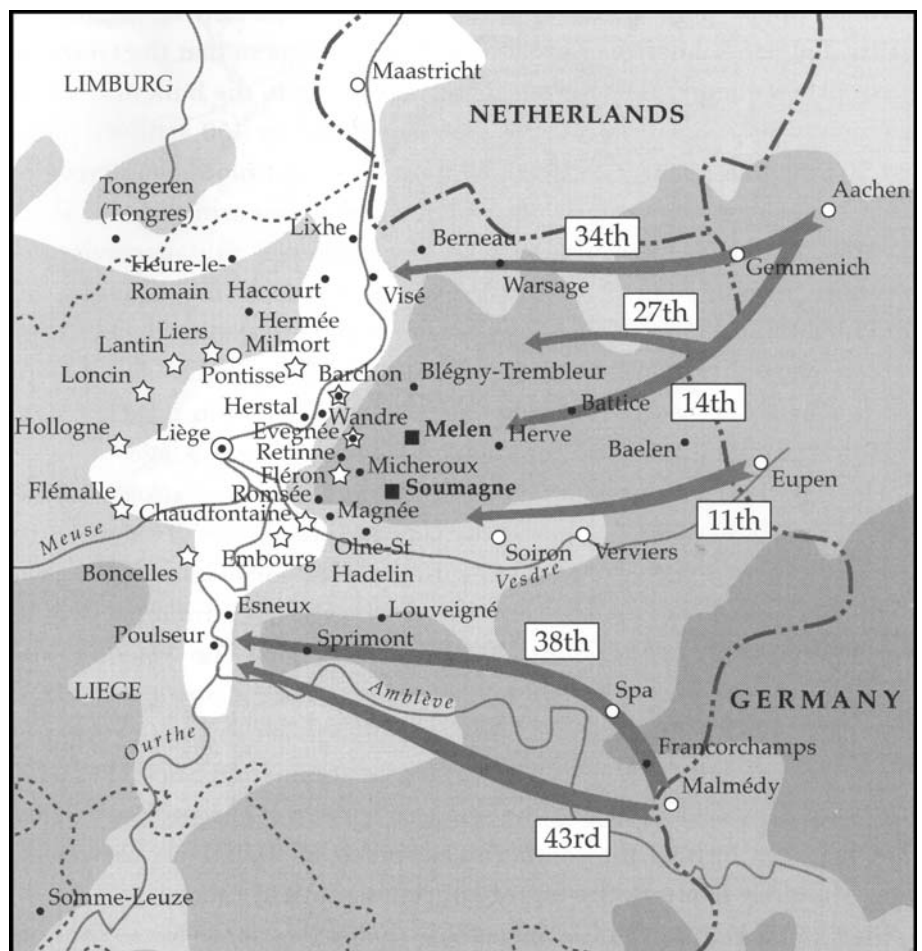
HET SPOOK VAN 1870

Wanneer Duitse ruiters op 4 augustus rond het middaguur toekomen in Visé, een stadje van 2500 inwoners, blijkt de brug over de Maas opgeblazen te zijn door de Belgische genie en worden ze van de overkant beschoten door soldaten die generaal Leman gestuurd heeft. Een onvoorziene tegenvaller die de woede van de vijand opwekt : België wordt verondersteld aan

de kant te blijven en de legers van de *Kaiser* geen strobreed in de weg te leggen.

« Belgische getuigen zeiden dat de Duitsers zich boos maakten over de sabotage en dat ze de inwoners ervan beschuldigden eraan te hebben deelgenomen, in hun ogen een schending van het oorlogsrecht. De soldaten riepen : « *Man hat geschossen !* » (« Ze schieten op ons ! »). Daarop brandden ze huizen plat en vuurden ze op ramen. Een tiental voorbijgangers werd beschoten of bewerkt met bajonetten ; zeven van hen vonden de dood. De Duitsers beukten deuren in, sloegen meubilair kort en klein, vernielden haarden en zochten in alle hoeken en gaten naar verborgen wapens en scherpschutters » (Larry Zuckerman, *The Rape of Belgium*, New York, 2004, Ndl. vert. p. 33).

De Duitsers geraken er al vlug van overtuigd dat in België een soort van vijfde colonne actief is, niet-militairen die een laffe guerrillaoorlog tegen hen voeren en over wie gefluisterd wordt dat zij er niet voor terugdeinzen gewonde Duitse soldaten vreselijk te verminken. Het is het « spook van 1870 » (Zuckerman) dat hen achtervolgt : tijdens de Frans-Pruisische oorlog riep de Franse regering burgers op tot verzet, een oproep waaraan bijna zestigduizend personen gevolg gaven door als vrijsschutter of *franc-tireur* te gaan strijden. In de visie van de Duitsers is het niet verwonderlijk dat een verach-

De zes aanvalssassen waarlangs de brigades van het Duitse Maasleger in de nacht van 5 op 6 augustus 1914 tevergeefs de vesting Luik probeerden te veroveren. De sterren geven de twaalf forten aan. Op deze kaart zijn ook de plaatsen aangeduid waar burgers omgebracht werden op beschuldiging « *franc-tireurs* » te zijn ; in Melen en Soumagne vielen meer dan honderd slachtoffers.

Tijdens een strafgericht op 16 augustus 1914 richtte de « *furor teutonicus* » zich op het Maasstadje Visé (Wezet). Meer dan dertig burgers werden doodgeschoten, zeshonderd anderen gedeporteerd; de huizen en de kerk werden geplunderd en in brand gestoken. Onder het mom van represailles tegen vrijsschutters, waarvan het bestaan nooit bewezen werd, lieten Pruisische militairen hun antikatholieke haat de vrije loop.

telijk land als België – ineengeflanst door diplomaten, terwijl het Duitse rijk tot stand gekomen is door oorlog en volharding – zijn toevlucht neemt tot laaghartige tactieken. Het is dan ook het volste recht van het keizerlijk leger om daar korte metten mee te maken. Het duurt niet lang of elke verdraging in de opmars van het Heer wordt op burgers gewroken. Elk verdwaald schot wordt onmiddellijk aan *francs-tireurs* toegeschreven en lokt verschrikkelijke vergeldingsacties uit.

De Duitse 34ste brigade, die de opdracht heeft posities op de linkeroever van de stroom in te nemen, zit door het opblazen van de Maasbrug vast. Men tracht een noodbrug te leggen, maar dat verloopt erg moeilijk door het felle verzet van de Belgische militairen. Wanneer het karwei de dag daarop dan toch geklaard wordt, is kostbare tijd verloren gegaan.

Ondertussen verneemt ons land dat het Verenigd Koninkrijk de oorlog heeft verklaard aan Duitsland wegens de schending van de Belgische neutraliteit. Zullen de Britten ons nu snel komen helpen?

DE DUITERS BIJTEN IN HET ZAND

Op 5 augustus ontvangt generaal Leman in zijn hoofdkwartier het verzoek om vrije doortocht voor het Duitse leger. Hij weigert. Daarop beginnen de Duitsers de stad te omsingelen, op korte afstand van de forten. Het opzet is doorheen de vesting gordel te breken en de binnenstad te bezetten.

De oostelijke forten van Barchon, Evegnée en Fléron zijn het doelwit van de eerste Duitse charges. De bolwerken blijken echter immuun voor het vijandelijk geschut, en wanneer de vijandelijke troepen de forten naderen, worden ze onthaald op vernietigend artillerievuur en rake salvo's van de verdedi-

gers in de loopgraven. Wat een gemakkelijke overwinning moest worden, slaat om in een complete mislukking. De Belgische kanonnen richten een bloedbad aan onder de dicht opeengepakte Duitse infanterie. Aanvallers die toch aan de voet van de forten geraken, worden neergemaaid door de mitrailleurs in de kazematten.

In machteloze woede omdat de soldaten niet vooruit komen, sturen de Duitse bevelhebbers de ene grijsgroene golf infanteristen na de andere naar de vestingen, maar zonder succes. De Duitse verliezen lopen schrikbarend op. Een Belgische officier getuigt later:

« Toen linie na linie Duitse infanterie naderbij kwam, maaiden wij hen gewoon neer. Het was verschrikkelijk gemakkelijk en ik keerde me meermaals naar een medeofficier om te zeggen: "Daar

komen ze opnieuw, in een dichte formatie. Ze moeten gek zijn!" Ze deden geen enkele poging om zich te verspreiden, maar kwamen rij na rij, bijna schouder tegen schouder, totdat de gesneuvelden onder ons vuur boven op elkaar neervielen in een afschuwelijke barricade van doden en gewonden. »

Von Emmich besluit daarop tot een nachtelijke aanval. Die is mogelijk omdat spionnen de hele streek al jaren tevoren grondig verkend en in kaart gebracht hebben. Bovendien zijn de forten 's nachts "blind": ze kunnen dan geen beroep doen op waarnemingsposten in kerk- en kasteeltorens om gericht te vuren.

Om tien uur 's avonds begint het Duitse offensief langs zes verschillende aanvalsassen. Overal slagen onze soldaten er echter in om stand te houden. « Bij Wandre en Rabossée werden twee Duitse regimenten van in totaal 6000 man een halve nacht tegengehouden door 500 Belgische verdedigers. Rond negen uur in de ochtend moesten de Duitsers het gevecht afbreken wegens gebrek aan munitie en aanzienlijke verliezen. [...] Een zelfde scenario speelde zich af bij de infiltratiepoging van de 11de brigade ten zuidoosten van Luik » (Jules Brabers en Rob Lemmens, *Luik, augustus 1914. Zoektocht naar een vergeten slag*, Aspect, 2009, p. 29). De 38ste en de 43ste brigade dringen de Belgen eerst terug tijdens zware gevechten bij Sart-Tilman, maar ze slagen er niet in de Maas te bereiken en worden in de tweede helft van de nacht teruggeslagen. Hoe zwaar er gevochten is, blijkt uit de verliescijfers: aan Duitse zijde sneuvelen 617 militairen, aan onze kant 428.

Midden in de nacht vindt ook het eerste lucht-bombardement uit de geschiedenis plaats. Een Duitse zeppelin, opgestegen bij Keulen, werpt bommen uit

Monument voor Antoine Fonck, de eerste Belgische militair die sneuvelde in de Grote Oorlog. De 21-jarige Fonck, afkomstig uit Verviers, was lansier. Toen de Duitsers op 4 augustus de grens overstaken, werd zijn regiment uitgestuurd op verkenning. Hij kwam om in Thimister, de eerste van vele honderdduizenden jonge mannen...

boven het stadscentrum die negen burgers het leven kosten. De Belgen schieten het gevaarte echter lek zodat het zijn thuisbasis niet meer kan bereiken.

De enige Duitser die met zijn brigade wél door de « ijzeren ring » geraakt, is niet de eerste de beste : Erich Ludendorff, de latere nummer twee van de legertop. Hij is in augustus 1914 verbindingsofficier tussen het Maasleger en de generale staf. Wanneer de doorbraakpoging van de 14de brigade onder leiding van generaal Von Wusow bij Rétinne faalt en de generaal zelf sneuvelt, neemt Ludendorff het commando over. Hij slaagt er in zijn manschappen de stad in te loodsen en bezet het oude fort van de Char treuse. Als de dag aanbreekt, moet hij vaststellen dat hij de enige is die in de opdracht geslaagd is en dat Von Emmich voor het ogenblik zijn tanden stuk gebroken heeft op de vesting Luik...

In Brussel zijn de mensen door het dolle heen

van blijdschap. « Grote Belgische overwinning », blokletteren de kranten. Het effect op de Europese publieke opinie is enorm. De onoverwinnelijk geachte legers van de *Kaiser* hebben een nederlaag geleden ! De wijze waarop het kleine België stand houdt tegen de mokerslagen van de Pruisische Goliath leidt tot lyrische vergelijkingen. De *New York Times* schrijft dat zoiets als de verdediging van Luik niet meer vertoond is sinds de Spartaanse generaal Leonidas bij de Thermopylen de Perzen tegengehouden heeft. Het Britse parlement brengt hulde aan « *Brave little Belgium* » en de Franse regering verleent de stad Luik het *Légion d'honneur*.

Woorden van lof in overvloed, maar geen daden. Want sinds koning Albert op 4 augustus, de dag van de Duitse inval, zijn officiële oproep tot de garanten heeft gedaan voor « een gecoördineerde, gezamenlijke actie » is er nog geen enkele Britse of Franse militair op het Belgisch strijdtoneel verschenen...

EEN SPOOR VAN BLOED EN PUINHOPEN

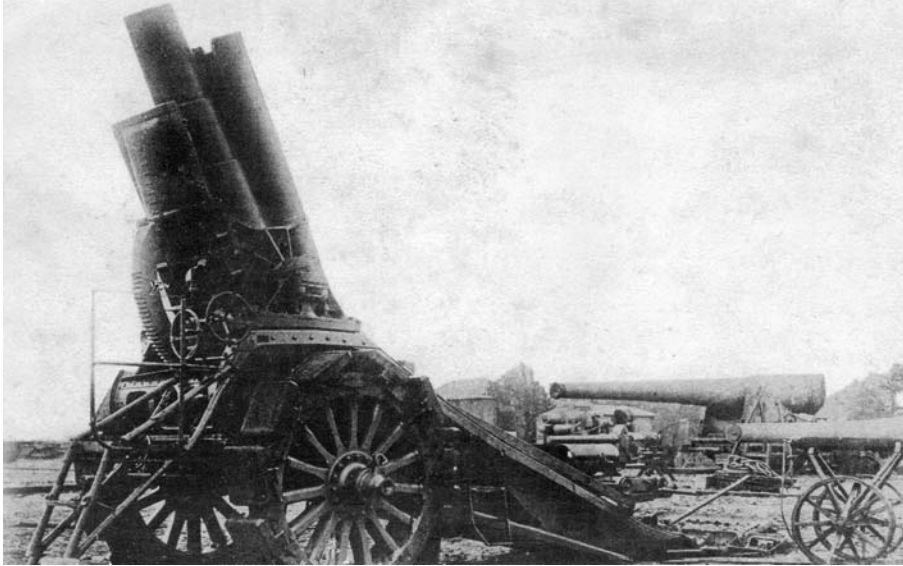
De succesvolle Belgische tegenstand maakt de Duitsers razend. Ze koelen hun woede en hun frustratie op de gewone mensen van de streek, die ze verwijten deel te nemen aan een onwetige *Volkskrieg*.

De mythe van de Belgische vrijsschutters werd voorgoed weerlegd in de diepgaande studie van John Horne en Alan Kramer, *German Atrocities, 1914 : A History of Denial* (Yale University Press, 2001). Zij komen tot de conclusie dat er absoluut geen sprake was van georganiseerd burgerverzet tegen de vijand. Maar telkens als een (dronken) Duitse soldaat een schot afvuurde, gingen zijn kameraden ervan uit dat er een *franc-tireur* aan het werk was en verloren ze hun zelfbeheersing. Dit « collectief waanbeeld ontwikkelde zo'n kracht dat het één miljoen mannen overtuigde van de waarachtigheid van wat in feite slechts een hersenschim was » (p. 419).

In Berneau, vlakbij Visé, executeren de Duitsers op 5 augustus tien burgers, onder wie een gezin met vijf kinderen dat zich in een kelder verstopt had ; tachtig huizen gaan in de vlammen op. Wanneer de 34ste brigade er niet in slaagt door te bre-

De wrede manier waarop het Duitse leger omsprong met de burgerbevolking van België leidde niet alleen bij de geallieerden, maar in de hele wereld tot grote verontwaardiging. De Engelsman John Hassall tekende in 1915 een bijtende satire op het beroemde tapijt van Bayeux, onder de titel « *Ye Berlyn Tapestry : Wilhelm's Invasion of Belgium* ».

De *Kurze Marine Kanone* type M werden door Duitsland in het grootste geheim ontwikkeld. Deze houwitsers, naar de dochter van wapenfabrikant Krupp *Dikke Bertha's* genoemd, schoten granaten af die anderhalve meter groot waren en 840 kg wogen. De forten van Luik waren tegen dit vernietigend geschut niet bestand.

ken en met aanzienlijke verliezen moet wijken, worden in Hermée 11 personen omgebracht en in Warsage 14. In Blégny steken de Duitsers de kerk in brand en schieten zij 19 burgers dood. In Olne worden eerst de pastoor en de gemeentesecretaris neergekogeld, waarna in een verlaten steengroeve 23 gijzelaars terechtgesteld worden. Wanneer een voltreffer vanuit het fort van Fléron in het gehucht Saint-Hadelin verschillende Duitsers uitschakelt, moeten 64 burgers het met hun leven bekopen: er zou vanuit de kerktoeren naar het bolwerk geseind zijn... De dag daarop gebruikt de vijand een menselijk schild van 200 mensen bij een aanval op twee andere forten. Terugtrekkende troepen houden lelijk huis in Melen; bij een massaexecutie vallen ook vier meisjes van minder dan 13 jaar onder Duitse kogels.

Het trieste record is voor Soumagne op 6 augustus. Meer dan vijftig mannen worden op een veld terechtgesteld voor de ogen van hun vrouwen en kinderen, waarna de slachtoffers met bajonetten doorstoken worden; in totaal vallen er 118 burgerdoden en worden meer dan honderd huizen in de as gelegd.

Gedetailleerd onderzoek doet Horne en Kramer besluiten dat tussen 5 en 8 augustus ongeveer 850 burgers werden vermoord en 1300 gebouwen opzettelijk in brand gestoken (p. 13).

Ook na de val van Luik zal het Duitse leger meedogenloos optreden. Op 14 augustus wordt het dorp Blégny in brand gestoken. Twee dagen later worden de pastoor, de burgemeester en twee lukraak opgepakte mannen doodgeschoten tegen de kerkmuur, waarna het godshuis zelf in de vlammen opgaat.

In Visé, waar het allemaal begon, vindt een strafgericht plaats op 16 augustus, waarvoor men een regiment uit Oost-Pruisen optrommelt. De stad wordt geplunderd en in brand gestoken. Achterdertig inwoners vallen onder Duitse kogels. Meer dan 600 burgers worden in de richting van Keulen gedeporteerd.

Doorheen heel het land van Herve trekken de Duitsers in die augustusdagen een spoor van bloed en puinhopen. Dan al tekenen zich de contouren af van een ware *strategie van de terreur* om elke Belgische tegenstand te breken. De vele grote en kleine monumenten in de dorpjes rond Luik zijn tot op vandaag stille getuigen van de begane wreedheden.

Dat de Duitse wraakoefeningen vaak een uitgesproken anti-katholiek karakter hebben, leest men slechts zelden in de moderne werken over de Grote Oorlog. Nochtans laten de feiten geen twijfel toe. De katholieke kerken zijn het mikpunt van de Pruisisch-protestantse razernij. En de geestelijken... Op 6 augustus deelt de

bevelhebber van een cavaleriedivisie bij Luik aan een medeofficier mee dat hij « *de standrechtelijke executies van Belgische priesters die de vorige dag hadden plaatsgevonden* » afkeurt (aangehaald in Barbara Tuchman, *The Guns of August*, Ndl. vert. p. 205). De Belgische clerus wordt bijzonder gevisieerd onder het voorwendsel dat zij de leiders zijn van de *francs-tireurs* en een heilige oorlog tegen Duitsland willen voeren! Horne en Kramer spreken over « *Een overheersende haat jegens de Rooms-katholieke geestelijkheid* » en leggen het verband met de *Kulturkampf*. Allicht speelt in de Pruisische haat inderdaad de herinnering mee aan het verzet van de katholieke Kerk tegen de *Kulturkampf* van Bismarck en zijn pogingen om een soort van Duitse nationale (protestantse) Kerk te stichten.

MONSTERLIJKE KANONNEN

In de nacht van 5 op 6 augustus wordt door enkele vermomde Duitse soldaten een mislukte aanslag gepleegd op het leven van Leman. De generaal besluit daarop zijn hoofdkwartier te vestigen in het fort van Loncin ten westen van Luik.

De generaal is een realist die zijn oordeel niet laat beïnvloeden door de grootspraak in de kranten. Hij beseft dat de derde legerdivisie flinke verliezen heeft geleden en dat een nieuw treffen haar fataal kan worden, temeer omdat België er blijkbaar alleen voorstaat. « Om de divisie van de ondergang te redden beval hij haar terugtrekking. Later die middag begon het Belgische leger zich vanuit de sectoren tussen de forten op de oostoever van de Maas terug te trekken naar de westoever. De troepen verzamelden zich rond het station van het dorpje Ans, vlakbij fort Loncin, om vervolgens per spoor naar het westen te worden vervoerd, naar een haastig opgeworpen verdedigingslinie achter de rivier de Gete. Het vestingleger zou achterblijven om vanuit de forten de Duitse opmars zoveel mogelijk te vertragen » (Brabers en Lemmens, p. 30). Het lijdt niet de minste twijfel

dat deze wijze beslissing de goedkeuring van de koning wegdraagt.

Op 7 augustus trekken Ludendorff en zijn mannen vanuit de Chartreuse naar de citadel op de andere oever. Bij het zien van de Duitsers geeft de Belgische verdediging van ongeveer honderd man zich verbouwereerd over. De Vuurige Stede, waar geen veldleger meer is, valt zo in handen van de vijand. Maar de forten houden stand. Hun kanonnen bestrijken alle wegen en spoorlijnen van en naar Luik en beletten dus de doortocht van het Duitse Eerste en Tweede Leger.

Het keizerrijk betaalt nu de tol voor zijn arrogantie: men heeft zo minachtend de neus opgehaald voor de militaire capaciteiten van België dat men dacht de forten op de klassieke wijze te kunnen uitschakelen, met veldgeschut en infanterie. Dat was duidelijk een misrekening.

Het Maasleger wordt omgevormd tot een belegeringsmacht en de sterkte ervan opgetrokken tot 100.000 soldaten. Tegenover deze mensenzee staat de bemanning van de forten: amper *zesduizend* soldaten...

En dan is het wachten op de komst van een geheim wapen: twee kanonnen van een ongekend zwaar kaliber, monsters zoals de wereld er nog nooit aanschouwd heeft. De houwitsers die bekend zullen worden als de *Dikke Bertha's*, naar de naam van de dochter van wapenfabrikant Krupp, hebben een loop met een doorsnede van maar liefst 42 cm en overtreffen al het bestaande wapentuig. Ze wegen elk 150 ton. Op 10 augustus worden de onderdelen in Essen op een trein geladen richting Aken, waarna ze in de late avond in Herbesthal arriveren. Verder transport moet langs de weg gebeuren, want de spoorwegtunnel is geblokkeerd. Tien zware wagens

Op 15 augustus 1914 deed een Duitse voltrefter in de kruithamer het fort van Loncin exploderen. Op de voorgrond de bomkrater, op de achtergrond het kerkhof van beton en staal waaronder voorgoed de stoffelijke resten van 175 militairen rusten.

getrokken door stoomtractoren vervoeren de elementen tot op hun plaats van bestemming: een positie op 8 km van fort Pontisse. Daar worden de kanonnen gemonteerd. Volgens de plaatselijke ooggetuigen zien zij eruit als overvoede slakken... « Hun korte, dikke lopen, nog eens zo dik door de teruglopen die er als gezwollen bovenop lagen, wezen met hun spelonkachtige muilen naar boven, alsof ze van plan waren met hun projectielen de hemel aan te randen » (Barbara Tuchman, *The Guns of August*, 1962, Ndl. vert. p. 228). Het is 12 augustus, volgens het Schlieffenplan de uiterste datum voor het begin van de opmars van Von Klucks *Erste Armee*.

« Om halfzeven donderde de eerste knal over Luik. De granaat steeg in een boog tot een hoogte van meer dan 1000 meter en had zestig seconden nodig om zijn doel te bereiken. Toen het dat raakte, steeg een grote, kegelvormige wolk van stof, rook en puin wel een paar honderd meter omhoog » (Tuchman, *ibid.*).

Gewonden in de ziekenboeg van Loncin.

Pontisse krijgt vijfenveertig projectielen te verwerken. De granaten komen met een gierend geluid aangesneld, de stalen koppen boren zich diep in het beton alvorens te ontploffen. « Mensen werden in stukken gescheurd of verstikt door de gassen die uit de explosieve ladingen vrijkwamen. Overkoepelingen stortten in, gaanderijen werden geblokkeerd, vuur, gassen en gedreun maakten van de ondergrondse kamers een hel » (*ibid.*). De puinhoop wordt op 13 augustus door de Duitse infanterie veroverd. Een dag later zijn alle forten ten oosten en ten noorden van Luik uitgeschakeld en zet het Eerste Leger zich in beweging.

DE VAL VAN LONCIN

De *Dikke Bertha's* worden vervolgens gedemonsteerd en naar de Luikse binnenstad versleept om de westelijke forten uit te schakelen. Het transport neemt twee volle dagen in beslag. Het eerste doelwit is Loncin, strategisch gelegen aan zowel de spoorweg als de steenweg naar Brussel.

De troepen van het fort hebben op de eerste dag van de Duitse invasie een plechtige eed afgelegd tegenover hun commandant, kolonel Victor Naessens: « NOOIT ZULLEN WIJ ONS OVERGEVEN ! »

Naessens schreef in 1920 een verslag over de laatste dagen van het fort. We citeren er enkele passages uit (cf. Brabers en Lemmens, pp. 119-134):

« Het garnizoen van het fort Loncin bestond uit 530 man, van wie 350 artilleristen. De overigen waren vooral infanteristen. Er waren ongeveer evenveel Walen als Vlamingen, afkomstig uit alle provincies van België, maar vooral uit Luik en Limburg.

« Om 16 uur begon de eindbeschieting waardoor ons fort bedolven werd onder duizenden projectielen. Dit zou 25 uur aanhouden, zonder onderbreking. Wij ontdekten enkele Duitse batterijen en beschoten ze hevig, zonder er althans in te lukken hen het zwijgen op te leggen. Deze keer waren ze te talrijk.

« Bij dageraad verdubbelden de bombardementen in hevigheid. Wij bleven krachtig antwoorden op de batterijen die we daags tevoren ontdekten. De projectielen vielen uit alle richtingen. Stel u maar eens voor, indien mogelijk, hoe ons fort eruit zag, afgezonderd in de eenzame grote vlakte, het enig punt waarop al deze ontzaglijke granaten met vreselijk gehuil aanstormen: uit alle punten van de horizon en met ontzettend geratel ontploffend te midden van vlammen en groenachtige rook.

« Weldra was het fort vol wrange en dikke rook. Men zag soms nog geen tien centimeter voor zijn ogen. Onze mannen ademden doorheen hun kleren en zakdoeken om niet te verstikken. De pogingen om de gassen af te weren, mislukten. Om het drama volledig te maken viel onophoudend betonstof. Ondanks alles werkte men voortdurend verder. Nadat de koepels door vijandelijk vuur waren geblokkeerd, werden ze weer in staat gesteld om te kunnen werken; bakken water werden zowat overal aangebracht om eventuele branden te kunnen blussen.

« Om 10 uur hadden we geen licht noch elektrische luchtverversing meer want de schouw van de stoomketel was nu totaal verstopt. Het fort schokte zo erg door het ontploffen van de projectielen op het betonwerk dat het onmogelijk was de petroleumlampen aan te steken.

« Rond 15 uur werd de beschieting nog erger. Op het middenmassief, boven de laatste dekking van het

garnizoen, vielen toen 20 à 25 granaten per minuut. »

En nog geeft Loncin zich niet over. Twee uur later komt dan abrupt het einde:

« Om tien over vijf 's middags werd het 25ste schot gelost. De granaat drong door tot in de kruiskamer van het fort, waardoor het fort van binnenuit explodeerde en in één klap werd uitgeschakeld. De ravage was enorm. De helft van het betonnen dak van het centrale gedeelte van het fort, waar het zware geschut zich bevond, werd losgescheurd en opgetild. Door de enorme luchtdruk van de ontploffing werden de gietstalen geschutskoepels, met geschut en al, tot 100 meter de lucht in geslingerd waarna ze ondersteboven terug in hun gepantserde opstellingen vielen » (Brabers en Lemmens, p. 35).

Loncin wordt een massagraf voor bijna tweehonderd Belgische soldaten. Vele overlevenden hebben vreselijke brandwonden tot in de derde graad waaraan ze later zullen overlijden.

Adjudanten slagen er in om generaal Leman van onder het puin te halen. Hij is bewusteloos. Wanneer de Duitsers het vernietigde fort betreden en hem krijgsgevangen nemen, zegt hij: *« Ik was bewusteloos toen ik gevangen genomen werd. Zet dat in uw rapport. »* Kort daarna wordt de generaal tot bij Von Emmich gebracht. Beiden salueren en Leman reikt de Duitse overwinnaar zijn sabel. *« Neen »,* zegt Von Emmich met een lichte buiging, *« het was een eer de wapens met u gekruist te hebben. »*

De twee laatste forten, Flémalle en Hollogne, capituleren op 16 augustus. Dan pas kan ook het Tweede Leger van Von Bülow zich in beweging zetten.

De hardnekkige verdediging van de vesting Luik vertraagde de Duitse opmars naar Frankrijk met verschillende dagen. Tom Simoens, die recent de militaire operaties in Luik opnieuw onderzocht, komt tot volgend besluit: *« De grootste tegenslag voor de Duitsers was de Belgische beslissing om het gevecht aan te gaan. Ze verloren daardoor minstens enkele dagen van hun tijdsschema. Als de forten waren gecapituleerd na de nachtaanval, op het ogenblik dat het veldleger de Position fortifiée de Liège verliet, dan zouden het Duitse 1ste en 2de Leger tegen 14 augustus 1914 klaar zijn geweest om verder op te rukken, na te zijn ontplooid ten westen van Luik. Door het verzet van de forten konden deze twee legers pas op 18 augustus hun opmars voortzetten » (Luc De Vos e. a., 14-18. Oorlog in België, Davidsfonds, 2014, p. 99).*

Deze vier cruciale dagen maakten het verschil, want ze stelden de Fransen en de Britten in staat om de schok van de Duitse mokerslag op te vangen. Zonder Luik was er allicht geen mirakel van de Marne geweest.

redactie KCR

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité ! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle.*

Stichter: † Abbé Georges de Nantes.

Hoofdredacteur: Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaudes.

Verantwoordelijke uitgever: E. Govaerts, Postbus 14, B-2650 Edegem.

Abonnement: € 10. Steunabonnement: vanaf € 15. Buitenland: € 12.

Rekening 000-3302057-80. IBAN: BE47 000 3302057 80. BIC: BPOTBEB1.

Internet: <http://nl.crc-resurrection.org/> – E-mail: hij.is.verrezen@gmail.com